

Yayına Geliş Tarihi:05/11/2021
Yayına Kabul Tarihi:18/12/2021
Online Yayın Tarihi:31/12/2021

Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik
Araştırmalar Dergisi
Cilt:5, Sayı:14, Yıl:2021, Sayfa:216-223
ISSN: 2587-2206

KİTAP İNCELEMESİ: SANAT TARİHİ ÖĞRETMENİNİN EL KİTABI

Burak DİPEVLİLER¹

Özet

Ele alınan çalışmada "Sanat Tarihi Öğretmeninin El Kitabı" adlı eserin kitap incelemesi yapılmıştır. Kayıtlarda ismi dahi bulunmayan bu eser, ikinci el kitap satan bir işletmenin online arşivi üzerinden temin edilmiştir. Çalışma kapsamında eserin teknik-malzeme özellikleri belirtilmiş, sahip olduğu içeriği değerlendirilerek genel hatlarıyla ortaya konulmuş ve son olarak kendi bünyesinde yer alan verilerden hareketle ne amaçla, ne zaman ve kimin tarafından ortaya konulmuş olabileceği gibi konulara tek tek değinilmiştir. Mevcut yapısıyla bu kitapçık, literatürümüz içerisinde ilginç bir alana tekabül etmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Kitap İncelemesi, El Kitabı, Eğitim, Sanat Tarihi.*

Abstract

In this study, the book review of the work named "Art History Teacher's Handbook" has been made. This work, whose name is not even in the records, was obtained from the online archive of a second-hand bookseller. Within the scope of the study, the technical-material characteristics of the work were specified, its content was evaluated in general terms, and finally, based on the data in its structure, subjects such as what purpose, when, and by whom it might have been revealed were mentioned one by one. In its current form, this booklet corresponds to an interesting field in our literature.

Key Works: *Book Review, Handbook, Education, Art History.*

¹ Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, dipevliler@gmail.com, ORCID No: 0000-0002-3999-0115

GİRİŞ

Cumhuriyetin ilanından bu yana çeşitli branşlar içerisinde yer alan eğitimcilere yönelik *öğretmen el kitabı* formatında eserlerin yayınlandığı bilinmektedir.² Bunlar arasında bir sahafın online kataloğundan elde edilen **Sanat Tarihi Öğretmeninin El Kitabı**³ mevcut yapısıyla dikkat çekmektedir. Öte yandan esere dair hiçbir kayıt yahut çalışmanın bulunmaması da durumu hayli ilginç kılmaktadır. Bundan dolayı yapılacak söz konusu inceleme *kitapçık içerisinde yer alan bilgilerden* hareketle gerçekleştirilecektir.

1. FORM VE TEKNİK ÖZELLİKLER

Yaklaşık 23.5 cm. uzunluğa ve 13.5 cm. genişliğe sahip olan kitapçık, karton kapaklı olup toplam dokuz bölüm ve yirmi dört sayfadan oluşmaktadır. İçerisinde yayın tarihi ve yazarına dair hiçbir bilgi bulunmamakla birlikte yalnızca **Utku Kitabevi** tarafından basıldığı ve bu basımevinin Ankara Kızılay'da olduğuna dair kısa bir adres yer almaktadır.

² T.C. Milli Kütüphane online kataloğunda yapılan literatür taramaları "**öğretmeninin el kitabı**" girdisiyle on kitap, "**öğretmen el kitabı**" girdisiyle ise **yüz kırk dokuz kitap, bir kitap dışı** ve **iki makale** olmak üzere toplam **152** sonuç vermektedir. Ulusal Toplu Katalog içerisinde yapılan bir diğer literatür taraması ise "**öğretmen el kitabı**" girdisiyle **elli bir kitap, bir elektronik kaynak** ve **bir mikro form** olmak üzere toplam **elli üç** sonucu karşımıza çıkarmaktadır. Bu taramalar bizlere 1933 yılından 2019 yılına farklı türlerde öğretmen el kitaplarının yayınlandığını gösterir vaziyettedirler.

³ Çeşitli online kataloglar içerisinde yapılan taramalar bu kitap hakkında hiçbir sonuç vermemektedirler.

2. ESERİN İÇERİĞİ, TARİHİ VE YAZARI HAKKINDA

Eserin genel içeriği şu vaziyettedir:

1. Türk Milli Eğitimi'nin Temel Amaçları
2. Türk Milli Eğitimi'nin Temel İlkeleri
3. Türk Çocuğunda Geliştirilmek İstenen Nitelikler
4. Atatürk İnkılap ve İlkelerinin Derslere Uygulanması
5. Metot ve Teknikler
6. Yıllık Plan
7. Ünite Planı
8. Günlük Plan'ın Hazırlanmasında Teknik Yöntemler
9. Dersin Müfredat Programı

Kitabın giriş sayfasında küçük bir teşekkür bölümü yer almaktadır. Bu metin içerisinde geçmekte olan bir isim, kitabın tarihini belirlemek adına önemli bir detayı bizlere sunmaktadır.

‘Eğitim dizisi yapıtlarımızın hazırlanmasında, emek ve katkılarını esirgemeyen Ankara Anıttepe Lisesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni Cevdet Yalçın’a teşekkürü borç biliriz’’ (b.y., b.t.: 1).

İsme yönelik yapılan taramalar sonucunda *Ahmet Yesevi Üniversitesi Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*⁴ içerisinde **Cevdet Yalçın**'a ait bir biyografi çalışmasına rastlanmıştır. Söz konusu biyografi metni, Yalçın'ın 1973-1980 aralığında Ankara'da bulunan çeşitli liselerde edebiyat öğretmeni ve müdür olarak görev aldığı ve 12 Eylül 1980 yılında gerçekleşen askeri darbeden sonraki süreçte **Ankara Anıttepe Lisesi** ve sonrasında Ankara Ayrancı Lisesi'ne zorunlu olarak tayin edildiğini belirtmektedir (Eroğlu, 2029). Biyografi ve kitap içerisinde yer alan veriler karşılaştırdıkları vakit birbirleriyle örtüşmektedirler. Bundan dolayı kitap içerisinde ismi geçen şahsın biyografide belirtilen Cevdet Yalçın olma ihtimali vardır. Buradan

⁴ Bağlantı üzerinden kaynağa erişilebilir; <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/yalcin-cevdet>.

hareketle kitabın **12 Eylül 1980** darbesinden sonraki süreç içerisinde yayınlanmış olabileceği sonucuna da ulaşılabilmektedir.

Tarihine dair bir diğer önemli detay ise kitabın ikinci bölümündeki Türk Milli Eğitimi İlkeleri'nde karşımıza çıkmaktadır.

“Eğitim Hakkı: Temel eğitim görmek her Türk vatandaşının hakkıdır” (b.y., b.t.: 5).

Anlaşıldığı üzere 14.06.1973 tarih ve **1739 numaralı Milli Eğitim Temel Kanunu**'nun ikinci bölümünün yer aldığı kısım içerisinde *“Temel Eğitim”* deyimini geçmektedir. Fakat kanundaki *“Temel Eğitim”* deyimini **16.06.1983** tarih ve **2842 sayılı kanun ile getirilen Ek - 1. Madde** ile *“İlköğretim”* olarak değiştirilmiş ve metne işlenmiştir (MEB, 1973: 5101). Bundan dolayı da kitabın bu tarihten önce ortaya konulmuş olması gerekmektedir.

Sonuç itibariyle elde edilen bulgular bizlere kitabın **12 Eylül 1980** ve **16 Haziran 1983** tarihleri arasındaki yayınlamış olabileceğini işaret etmektedir.

3. ESERİN MEVCUT BÖLÜMLERİ HAKKINDA

Kitabın ilk iki bölümünde Milli Eğitim Temel Kanunu'nun birinci ve ikinci kısımları yer almaktadır. Üçüncü bölümünde, Milli eğitimin temel amaçları doğrultusunda yetişecek çocuğun çeşitli açılardan sahip olması gereken niteliklere değinilmiştir. Dördüncü bölümünde öğretimde kullanılan metot ve tekniklerin bir kısmı yer almaktadır. Bunlar **Uygulama Metotları** başlığı altında *“Gözlem Metodu, Deney Metodu, Gösteri (Demonstrasyon) Metodu, Yaparak ve Yaşayarak Öğrenme Metodu”* ve **Sözel Metotlar** başlığı altında *“Anlatma (Takrir) Metodu, Soru-Cevap Metodu (Sokratik), Tartışma Metodu ve Problem Çözme Metodu”* olarak belirtilmiştir. **Öğretimdeki Teknikler** ise *“Ödev Verme ve Değerlendirme Tekniği, Soru Sorma Tekniği, Açıklama Tekniği, Özetleme Tekniği, Alıştırma Tekniği, Verimli Ders Çalışma Tekniği, Ölçme ve Değerlendirme Tekniği”* olarak sıralanmıştır. Beşinci bölümünde Lise ve Ortaokullar Yönetmeliğinin 57. Maddesine göre öğretmenlerin plan ve yıllık plan yapımlarına yönelik sorumluluklarına değinilmiştir. Altıncı bölümünde ünite planının, yedinci bölümünde ise günlük planın hazırlanmasına dair teknik bilgiler verilmektedir. Sekizinci bölümünde Atatürk İnkılap ve İlkelerinin

Kitap İncelemesi: Sanat Tarihi... The Meriç Journal Cilt:5 Sayı:14 Yıl:2021
sanat tarihi derslerine uygulanmasına dair yöntemler yer almaktadır.⁵
Dokuzuncu bölümde sanat tarihine dair müfredat planlarının ikinci sınıf
edebiyat kolu ve üçüncü sınıf edebiyat ve fen kollarına yönelik içerikleri yer
almaktadır.

Aynı kitabevinin ilginç bir şekilde öğretmen el kitabı formatında farklı
branş öğretmenlerine yönelik kitaplar⁶ yayınladığı bilinmektedir. Söz konusu
duruma yönelik yapılan araştırmalar dahilinde **Fizik Öğretmeninin El Kitabı**
adında bir esere ulaşılmıştır. İki kitap mukayese edildiği vakit, **Atatürk
İnkılap ve İlkelerinin Derslere Uygulanması** ile **Dersin Müfredat Programı**
bölümleri dışında benzer şablonlara göre oluşturulduğu gözlemlenmektedir.
Öte yandan Fizik Öğretmeninin El Kitabı adlı eserin içeriğinde yer alan II.
Sınıf Fen Kolu müfredat bilgilerindeki not, 17.01.1973'te yayınlanan **1731
sayılı Tebliğler Dergisini** işaret etmektedir. Yayın kontrol edildiği vakit ders
programının **MEB Talim ve Terbiye Kurulu'nun 16.02.1971' de aldığı 47
sayılı kararına** göre tertip edildiğini belirtmektedir (MEB, 1973: 33). Bu
sonuç, karşılaştırılan öğretmen el kitaplarındaki derslerin müfredat programı
adlı bölümlerinin MEB⁷ tarafından tasarlanan taslakların eklenmesiyle
oluşturulduğunu göstermektedir. Sanat tarihi öğretmenin el kitabı içerisinde
yer alan ders müfredat programı ve net tarihi T.C.⁸ MEB Talim ve Terbiye
Kurulu'nun aldığı kararların ya da kararların yazılı olarak yayınlanmış
olabileceği Tebliğler Dergisi'nin incelenmesi sonucu tespit edilebilir.⁹

Kitap içerisinde yer alan müfredat programları şu şekildedir:

Sanat Tarihi II. Sınıf Edebiyat Kolu (Haftada 2 Saat)

⁵ Kitabın dördüncü bölümünde belirtilen içeriğin sekizinci bölümünde ortaya çıkması
basımevi tarafından yapılabilecek bir matbu hata olasılığını düşündürmektedir.

⁶ Bunlar dışında T.C. Milli Kütüphane Online Kataloğunda aynı kitabevi tarafından basılan
ve bu iki kitap gibi yazarı ve basım yılı belli olmayan "**T.C. İnkılap Tarihi Öğretmeninin
El Kitabı**" adlı esere ulaşılmıştır. Girdi sonuçlarına
<https://kasif.mkutup.gov.tr/SonucDetay.aspx?MakId=506409> bağlantı üzerinden
ulaşılabilir.

⁷ Milli Eğitim Bakanlığı.

⁸ Türkiye Cumhuriyeti.

⁹ Söz konusu duruma örnek olarak 7 Aralık 1959 yılında yayınlanan 1086 sayılı T.C. Maarif
Vekaleti Tebliğler Dergisi'nde 26 Eylül 1959 yılında alınan 257 sayılı karar içerisinde çeşitli
akşam liselerine bağlı programlar verilmiştir (MEB, 1959:187). Buradaki sanat tarihi
programı, ele alınan eserdeki taslak ile karşılaştırıldığında bazı eksikler dışında büyük ölçüde
benzerlik göstermektedir.

1. Tarih Öncesi Devirlerde Sanat

2. Eski Mısır Sanatı

3. Eski Ön Asya Sanatları (Mezopotamya, Anadolu ve İran)

4. Eski Ege Havzası ve Yunan Sanatları

5. Roma Sanatı

6. Ortaçağ Avrupa Sanatları (Bizans, Roma ve Gotik Sanatları ile Primitif Hıristiyan Avrupa Sanatı)

7. Rönesans Devrinde ve Rönesans'tan XIX. Yüzyıl Ortasına Kadar Avrupa Sanatları (Rönesans, Barok, Rokoko, Realizm ve Romantizm gibi Çeşitli Üslup, Ekol ve Sanat Cereyanları)

8. Empresyonizmin Başlangıcından Günümüze Kadar Batı Sanatı (Belli Başlı Sanat Cereyanları ve Ekolleri)

9. Uzak-Doğu Sanatları (Hint, Çin, Japonya)

Sanat Tarihi III. Sınıf Edebiyat ve Fen Kolları (Haftada 1 Saat)

1. Orta Asya Türk Sanatı

2. İslam Sanatları

3. İslam Türk Sanatı

a. Muhtelif Devir ve Memleketlerde, Hususiyle Selçuklular Devrinde

b. Osmanlı Devrinde (Tanzimat'a Kadar)

4. Tanzimat'tan Bugüne Kadar Türk Sanatı

Atatürk İlke ve İnkılaplarının sanat tarihi derslerine uygulanmasına dair belirtilen maddeler ise şu şekildedir:

a. Bu derste de ilgisine göre Resim-İş derslerindeki etkinliklere de yer verilmeli; Resim-İş öğretmenleriyle işbirliği yapılmalıdır.

b. Yeri geldikçe Atatürk'ün Sanat ve Sanatçıya verdiği önem üzerinde ayrıntılı olarak durulmalıdır.

c. Anadolu Medeniyetleri işlenirken, Atatürk'ün arkeolojik kazılara verdiği önem açıklanmalıdır.

d. Konularının ilgisine göre Atatürk'ün şehirciliğe verdiği önem ve Ankara'nın modern bir şehir haline getirilmesindeki rolü üzerinde durulmalıdır (b.y., b.t.: 22-24).

SONUÇ VE ÖNERİLER

İncelemesi yapılan eserin ortaöğretim kurumlarında yer alan sanat tarihi öğretmenlerinin eğitim ve öğretimdeki rollerini desteklemek adına ortaya konulmuş olduğu ve içeriğinde MEB tarafından alınan kanun ve kararların ve oluşturulan ders programı taslaklarının bulunduğu tespit edilmiştir. Bunların yanı sıra yapılan araştırmalar neticesinde aynı kitabevi tarafından farklı alanlardaki derslerin öğretmenleri için basılan el kitaplarının olduğuna rastlanılmıştır. Söz konusu durum kitabevinin seri halinde öğretmen el kitabı formatında yayımlar yapmış olabileceğini düşündürmektedir. Bundan dolayı eserin *salt bir sanat tarihi eğitim-öğretim gayesi ile oluşturulmuş olma ihtimali* oldukça düşüktür. Ayrıca kitap içerisinde MEB ibaresi de yer almamaktadır.

Bu tip varlığı bilinmeyen eserlerin ortaya çıkarılıp incelenmeleri, Türk Eğitim Tarihi'nin belirli aralıklarının aydınlatılmasının yanı sıra bilhassa ülkemizde verilen sanat tarihi eğitimi dahilinde ele alınabilecek yazılı materyallerin hangi amaçlar doğrultusunda ortaya konulduğu, işlevlerinin neler olduğunu tespit edebilmek adına önem taşımaktadırlar. Bu bağlamda bir konuyu ele alacak olan araştırmacılar, yaptıkları ön taramalar sonucunda hiçbir çalışma veya kayda ulaşamamak gibi benzer bir durumla karşılaştıkları vakit, mevcut eser üzerindeki verilerden dedüktif yaklaşımlarda bulunabilirler. Bunun yanı sıra araştırmacıların mutlak surette Tebliğler Dergisi'nin sayılarını incelemeleri de önerilir.

KAYNAKÇA

b.y. (b.t.). *Sanat Tarihi Öğretmeninin El Kitabı*. Ankara: Utku.

Eroğlu, D. (2019). Cevdet Yalçın. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. Erişim (06.09.2021): <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/yalcin-cevdet>.

MEB. (1959). T.C. *Maarif Vekaleti Tebliğler Dergisi*. C. 22. S. 1086. s.181-204. Erişim (06.10.2021): <http://tebliğler.meb.gov.tr/index.php/tuem-sayilar/finish/23-1959/5024-1959-sayi-1038-1089-1959-22571>.

Kitap İncelemesi: Sanat Tarihi... The Meriç Journal Cilt:5 Sayı:14 Yıl:2021
MEB. (1973) *Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi*. C. 6. S. 1731. s. 33-40. Erişim (06.10.2021): <http://tebligler.meb.gov.tr/index.php/tuem-sayilar/finish/37-1973/936-1731-ocak-1973>.

MEB. (1973). Taslak Programı. *Milli Eğitim Temel Kanunu*. Erişim (06.08.2021): <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf>.